

navneregister, repræsenterer en stor arbejdsindsats. Hans Chr. Wolter har med den gjort vejen lettere for de mange, der interesserer sig for et stykke

kulturhistorie med både inden- og udenrigspolitiske overtoner: den landmilitære uniformering.

Per Willemoes Jørgensen

SLESVIG OG HOLSTEN

H. V. Gregersen: *Reformationen i Sønderjylland*. (Historisk Samfund for Sønderjylland, 1986). 260 s.

Midt i al reformationsjubelæumspostyret er Sønderjylland heldigvis ikke blevet glemt, og det er vigtigt, da Reformationen her faktisk ikke blot begyndte tidligere end i Kongeriget, idet Herman Tast starter i Husum allerede 1522, men overgangen varede længere, da den vel egentlig først kan kaldes afsluttet med gamle biskop Gotskalk Ahlefeldts død 1541 og udstedelsen af den slesvig-holstenske kirkeordinans 1542.

De mange, for danske læsere næppe altid velkendte særtræk betones, ikke mindst hertug Christians virke og Haderslevs betydning i den første reformationsfase, og den belæste forfatter synes ikke at overse meget væsentligt. Måske kan han snarere bebrejdes en lejlighedsvis lidt overdreven pietet overfor en ofte ret gammel litteratur. Således ikke blot accepteres gamle Rørdams formodninger om hofpræsten Johan Alberdes (i DBL kaldet Albertsen), men nærmest udbygges (at aflægge vidnesbyrd i en sag er dog ikke det samme som at »plædere« for frifindelse?).

Intet under at forfatteren stærkt betoner den rolle, som indførelsen af folkesproget i gudstjenesten betød, netop fordi kirkesprogsgrænsen viser sig at komme til at blive næsten identisk med den nuværende grænse.

Særdeles nyttig er den grundige gennemgang af kendte nordslesvigske præ-

ster, da dette forklarer meget om reformationens stilfærdigt gradvise gennemførelse på sogneplanet. Dels indsættes faktisk et meget stort antal præster netop i tiåret 1526-36 (dvs. at netop disse ofte må antages at være i hvert fald »reformpositive«), dels viser det sig, at adskillige sønner af lidet kendte præster – som siden kom til at efterfølge deres fædre i embede – simpelthen må være født i 1520erne!

Måske er det lidt uheldigt at kalde den sidste biskop Gotskalk Ahlefeldt for tilhænger af »Romerkirken«, da hverken han eller Slesvigkirken reelt havde forbindelse til paven efter ca. 1525, hvad der i sig selv er bemærkelsesværdigt, da Slesvig vel strengt taget ikke var juridisk bundet af Odense herredagenes beslutninger 1526/27. Men i alle tilfælde er det et vigtigt tomrum i vor historiske litteratur der hermed på udmærket vis er blevet udfyldt.

Troels Dahlerup

Hans Schultz Hansen: *Det nordslesvigske landbrug og den danske bevægelse 1880-1914*. (Historisk samfund for Sønderjylland, 1985). 251 s., 105 kr.

Denne afhandling fremtræder ifølge forordet som en mere publikumsvenlig udgave af en i 1983 indleveret guldmedaljeafhandling ved Århus Universitet. Opgavens ordlyd var da, Det nordslesvigske landbrug ca. 1880-1914 og dets betydning for den danske nationale be-